

สถานการณ์และแนวทางการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

The Situations and Ways of Development for Muslim Youths in Three Southern Border Provinces

ดิเรก หมานมานะ มุฮัมหมัดรอฟีอี มุซอ และ พะเยาว์ ละกะเต็บ

Direak Manmanah, Muhammadrorfee-E Musor and Payao Lakateb

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

E-mail: direak.m@psu.ac.th โทร. 088-7621663

Received 09/10/2561

Accepted 27/04/2563

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาให้เห็นสถานการณ์และแนวทางการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้สังเคราะห์ความรู้จากตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเข้าร่วมเวทีวิชาการ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตลอดจนการพูดคุยกับผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 9 คน เนื้อหาของบทความนำเสนอเป็น 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) สถานการณ์เยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) รูปแบบของการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) แนวทางการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษามีดังนี้คือสถานการณ์ของเยาวชนมุสลิมยังน่าเป็นห่วงในหลายประเด็น เช่น ปัญหายาเสพติด การมีความสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การไม่ประกอบศาสนกิจ การขาดความรู้ความเข้าใจในการปรับตัวในสังคมปัจจุบัน ตลอดจนการตกเป็นเครื่องมือของขบวนการก่อความไม่สงบ และแนวทางที่ควรเร่งรัด คือ 1) ส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนในพื้นที่ทำกิจกรรมตามความถนัดและความต้องการอย่างเหมาะสม และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเยาวชน นอกจากนั้นควรส่งเสริมและให้โอกาสบุคคลที่เคยดำเนินชีวิตผิดพลาดได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาเยาวชนให้มีจิตอาสาและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาระหว่างโรงเรียนในชุมชน 2) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน ครอบครัว ชุมชน โดยอาศัยหลักศาสนาเป็นตัวกำกับและอยู่บนฐานของการรู้จักตัวเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนในแต่ละช่วงวัย การมีส่วนร่วมนี้จะกลายเป็นกลไกสนับสนุนการทำกิจกรรมสำหรับการสร้างทัศนคติเชิงบวก และครอบคลุมการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

คำสำคัญ: สถานการณ์เยาวชนมุสลิม แนวทางการพัฒนาเยาวชนมุสลิม เยาวชนมุสลิม

Abstract

The aim of this study was to illuminate situations and the ways of development for Muslim youths in three southern border provinces through synthesizing the knowledge from books and relevant research papers, attending academic talk sections, interviewing specialists and discussing with Islamic private school administrators and teachers. There are three presented contents of this study: 1) the situation of Muslim youths in three southern border provinces. 2) the model of development for Muslim youths in three southern border provinces. And 3) the ways for Muslim youths development in three southern border provinces. The results of this study revealed that situations of Muslim youth were worrying in various issues such as drug addiction, having sex before the age of consent, not practicing religious activities, lacking of knowledge and understanding on adjusting their

life to live in present society and becoming a victim and puppet of insurgency in three southern border provinces. There are two primary ways of implementations needed to be accelerated. Firstly, to promote and support Muslim youths to do the suitable activities. In addition, to promote and give chances to youths who have done mistakes to change their behaviors along with raising development for them to be volunteer also push them to build volunteer connection among schools in their community. Finally, to promote participation of youths, family and community by requiring religious principles and it should be based on self awareness, family, community and society.

Keywords: situations of Muslim youth, ways of development for Muslim youth, Muslim youth

1. บทนำ

ในโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อพัฒนาประเทศให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกไร้พรมแดนนั้น คุณภาพของคนมีผลต่อความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเยาวชนที่จะต้องได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังจะเห็นได้ว่าเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าซึ่งต้องได้รับการดูแลทุกด้าน การพัฒนาคนในสังคมต้องเริ่มจากการปลูกฝังและพัฒนาตั้งแต่วัยเยาว์ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามกระบวนการที่เกี่ยวข้องในการขัดเกลา อบรมบ่มนิสัย และพัฒนาศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชน เพื่อให้ประพฤติและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมดีงาม และพร้อมเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพต่อสังคม และประเทศชาติต่อไป

หากจะพิจารณาพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาในลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากปัญหาในพื้นที่อื่น ๆ ประกอบด้วยปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา โดยเฉพาะการเมือง ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศ และยังเป็นพื้นที่ปฏิบัติการก่อการร้ายของขบวนการต่าง ๆ โดยอาศัยภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือยุยงปลุกปั่นและอาศัยเยาวชนเป็นกลไกในการดำเนินการ เยาวชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพและรู้เท่าทัน เพื่อป้องกันภัยจากปัญหาทางสังคมและการเมืองรอบ ๆ ตัว อีกทั้งจะได้ใช้ศักยภาพในการดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

การพัฒนาเยาวชนมุสลิมสามารถมุ่งประเด็นสำคัญหลายด้าน พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชนโดยทั่วไปแบ่งออกเป็นขอบข่ายใหญ่ ๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านจิตวิญญาณ ด้านการทำงานและอาชีพ ด้านการเงิน ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ด้านครอบครัว และด้านชีวิตสังคมตลอดจนกลุ่มเพื่อน (Hakim, 1988) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าขอบข่ายพื้นฐานของการพัฒนาเยาวชนมีความเกี่ยวข้องกับบริบทต่าง ๆ ของบุคคลไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตด้านสุขภาพ การพัฒนาทักษะชีวิตด้านส่วนบุคคลและระหว่างบุคคล การพัฒนาทักษะชีวิตในด้านการงานและการประกอบอาชีพ และการพัฒนาทักษะชีวิตด้านเพศศึกษา เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้นเฉพาะพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่คนต่างชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากจัดแบ่งตามจำนวนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ที่สุดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีประชากรประมาณร้อยละ 80 คือ ชาวมลายูมุสลิม อีกร้อยละ 20 คือไทยพุทธและชาวจีน ขนบธรรมเนียมของชาวมลายูมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศาสนาอิสลาม จนอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ในขอบข่ายขนบธรรมเนียมประเพณีอันเนื่องมาจากศาสนาทั้งสิ้น มีความผูกพันกันอย่างแยกไม่ออก ชาวมลายูมุสลิมเองก็มีความสำคัญในทางวัฒนธรรมสูงและความผูกพันกับศาสนา รวมถึงในกลุ่มของเยาวชนด้วย

จากความสำคัญที่กล่าวมาแล้วนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอสถานการณ์และแนวทางการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) สถานการณ์เยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) รูปแบบของการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
- 3) แนวทางการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิด ทฤษฎีในการศึกษา

พื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาเยาวชนมุสลิม ซึ่งจะต้องนำมาบูรณาการให้เกิดความเหมาะสม กล่าวคือ บางทฤษฎีมุ่งให้ความสำคัญกับการตั้งเป้าหมาย บางทฤษฎีก็ให้ความสำคัญกับกระบวนการในการพัฒนาทักษะชีวิต และบางทฤษฎีก็มุ่งให้ความสำคัญที่ผลลัพธ์ของพฤติกรรม ซึ่งแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือแนวคิด ทฤษฎีตามแนวทางบูรณาการอิสลาม เพราะการพัฒนาเยาวชนมุสลิมจำเป็นที่จะมองให้ครอบคลุมทั้ง 3 ระดับ ปัจเจก กลุ่ม และระดับเครือข่าย มาใช้ประกอบการศึกษาว่ารูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชนมุสลิม ภายในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่จำเป็นจะต้องพิจารณาในทุกมิติอย่างรอบด้าน ทั้งระดับปัจเจกคือ ตัวเยาวชนมุสลิมเอง ระดับกลุ่ม คือ กลุ่มเพื่อน และต้องให้ความสำคัญกับระดับครอบครัวและชุมชนด้วย นำมาสู่การออกแบบกรอบการวิจัยที่ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและภายนอกโรงเรียนที่ครอบคลุมสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่

2. วิธีการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเคราะห์จากตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเข้าร่วมเวทีวิชาการ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกต (Observation) หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้นำไปตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือโดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอข้อมูลเป็นการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 9 คน

การเลือกพื้นที่วิจัย

การศึกษาคั้งนี้ได้เลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยการเลือกโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใน อ.เมือง จ.ปัตตานี 3 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก (แบ่งตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อย่างละ 1 โรงเรียน เป็นกรณีศึกษา โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกพิจารณาจาก

1. การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชนมุสลิม
2. การได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชนมุสลิม จากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับพื้นที่ จังหวัดและระดับประเทศ
3. เกณฑ์มาตรฐานการประเมินของ สมศ. ในมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตอยู่ในระดับดี

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

เนื้อหาของผลการศึกษาได้นำเสนอเป็น 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) สถานการณ์เยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) รูปแบบของการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) แนวทางการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3.1 สถานการณ์เยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาพบว่า เหตุการณ์ความไม่สงบในเดือน มกราคม 2547 ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษา ประเด็นปัญหาสำคัญที่สั่นคลอนความมั่นคงของประเทศ ความไม่สงบในพื้นที่ดังกล่าว

ด้วยปฏิบัติการก่อการร้ายของขบวนการต่าง ๆ ซึ่งอาศัยความผูกพันกับภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นปัจจัยในการยุยงปลุกปั่นเยาวชนในการดำเนินการ เยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ นับเป็นกลุ่มเป้าหมายของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการก่อเหตุร้าย ขณะที่ภาครัฐได้ใช้ความพยายามแยกแยะกลุ่มเยาวชนที่ได้รับผลกระทบออกจากกลุ่มเยาวชนที่หลงผิด และสร้างภูมิคุ้มกันทั้งการให้การศึกษา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้ชีวิตแบบต่างวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อสร้างสันติสุขในการดำเนินชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชน แต่เยาวชนส่วนหนึ่งก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการปรับตัวให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน ผลกระทบที่ตามมาอีกด้านหนึ่ง อันเกิดขึ้นจากความสูญเสียบุคคลในครอบครัว ทำให้มีปัญหาหลายอย่างตามมา หลายบ้านอยู่ในสภาพแพแตก หัวหน้าครอบครัวตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน มีจำนวนไม่น้อยเป็นกำพร้า ส่วนที่ไม่กำพร้าก็อยู่ด้วยความหวาดกลัวและหวาดผวา (อมรวิรัช และคณะ, 2550)

นอกจากนี้มียางานการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ, 2550) ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันย่อยที่มีความสำคัญที่สุดในสังคม ปัญหาหลักที่พบได้แก่ ปัญหาครอบครัว ปัญหาการศึกษา ปัญหาการขาดอาชีพ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาการมีสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมถึงปัญหาการอยู่ด้วยกันในระหว่างการศึกษาของนิสิตนักศึกษา และประเด็นความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา ปัญหาสื่อลามกจากโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต และปัญหาความรุนแรงและการละเมิดสิทธิ ในขณะที่วัยก่อนเด็กใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นอกจากจะต้องเผชิญกับปัญหาเช่นเดียวกับเด็กในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศแล้ว ยังต้องเผชิญกับปัญหาความไม่สงบที่ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันหลาย ๆ ปัจจัยที่แวดล้อมชีวิตเด็กในปัจจุบันมีส่วนที่ทำให้เด็กต้องสูญเสียความสุขในชีวิต ความสดใสรุ่งเรือง ซึ่งเป็นธรรมชาติตามวัยไปอย่างน่าเสียดาย การสูญเสียบุคคลในครอบครัว การพบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ความยากไร้ที่เกิดจากการสูญเสียรายได้จากการประกอบอาชีพของครอบครัว ความหวาดกลัว หวาดระแวง การขาดความเชื่อมั่นและไม่ไว้วางใจครอบครัวกำลังเป็นสถานการณ์วิกฤติของเด็กในพื้นที่

ข้อมูลของกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ของเด็กต่อการดำเนินชีวิตในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ล้วนมีข้อเท็จจริง สะท้อนมุมมองต่อปัญหาได้อย่างน่าสนใจ (เศรษฐศักดิ์, 2550) โดยการออกสำรวจและวิจัยความคิดเห็นของเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2549-2550 ผลการวิจัยที่ออกมาในเชิงบวกชี้ให้เห็นว่า เยาวชนในพื้นที่ไม่มีความรู้สึกที่เป็นอคติกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เยาวชนกลับรู้สึกวิตกกังวลว่า หากอยู่ใกล้ทหารและตำรวจก็อาจตกเป็นเป้าหมายของผู้ก่อความไม่สงบได้ ส่วนความคิดเห็นในด้านอื่น เยาวชนยังมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่นับถือศาสนาอื่น เยาวชนเห็นว่าความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่เกิดจากฝีมือของกลุ่มผู้ติดอาวุธและผู้ก่อความไม่สงบ ผลการวิจัยที่ออกมาเชิงลบพบว่า เยาวชนต้องประสบกับความตึงเครียด และเกิดความไม่มั่นใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งล้วนมีผลกระทบทั้งในด้านครอบครัว และชีวิตความเป็นอยู่ โดย 1 ใน 3 ของผลกระทบที่ตามมาส่งผลทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ส่วนผลกระทบทางอ้อมที่ไม่ควรมองข้ามก็คือเยาวชนในพื้นที่ต่างรับรู้เรื่องยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นยาบ้า กัญชา และสีกุนร้อย อีกทั้งยังรู้ว่าบุคคลใดในชุมชนเป็นผู้ใช้ยา

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่สะท้อนสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงของเยาวชนมุสลิม เช่น จากข้อค้นพบของงานวิจัยเรื่อง อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ต่อพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากหลักการศรัทธาของเยาวชนไทยมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดยะลา (พินิต, 2550) พบว่ามีเยาวชนอีกจำนวนมากยังมีความเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนต่อหลักการศรัทธา แต่เยาวชนเหล่านี้มีความคิดว่ากระแสโลกาภิวัตน์ไม่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากหลักการศรัทธาของตน ดังนั้นจึงจะต้องสร้างความตระหนักให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการอันดีงามของศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันป้องกันความคิดที่หลงไหลในสิ่งที่แอบแฝงมากับกระแสโลกาภิวัตน์จากวัฒนธรรมของชาวตะวันตกและตะวันตกไม่ว่าจะมาในรูปแบบของการประพุดปฏิบัติหรือการโฆษณาชวนเชื่อของสื่อต่าง ๆ หรือ

จะเป็นการแต่งกาย การเที่ยวสถานเชิงธรรม์ ห้างสรรพสินค้า การเสพสิ่งของมีเงินมา การแสดงพฤติกรรมผิดเพศ เหล่านี้เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าในอนาคตข้างหน้าเยาวชนอาจจะเกิดความคิดเห็นคล้อยตามรุนแรงมากขึ้นกว่าปัจจุบัน

นอกจากนั้นการศึกษาวิถีชีวิตของเยาวชนไทยมุสลิม เพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เกษตรชัย และทีม, 2553 ; ตลมนรรัตน์ และคณะ, 2554) พบว่าเยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมมุสลิมและขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม กล่าวคือ เยาวชนมีการคบเพื่อนเพศเดียวกันแบบไร้เขตจำกัดและมีอิสระเสรี มักทำกิจกรรมที่ไร้สาระ สร้างความเดือดร้อน มีการคบเพื่อนต่างเพศอย่างเปิดเผย มีอิสระและคบเหมือนชาวตะวันตก มีการจับมือถือแขน กอดจูบ และถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส มีการให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาสามัญมากกว่าวิชาศาสนา ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีการเกี่ยวข้องกับอบายมุข ไม่มีงานทำ มีการแต่งกายเชิงประยุกต์เพื่อให้ทันสมัยและเลียนแบบตะวันตก ดาราและนักร้อง มีความสัมพันธ์กับครอบครัวญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านและชุมชนอย่างห่างเหินและขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีการละเลยและไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจ ไม่ให้ความสำคัญและหลีกเลี่ยงการบำเพ็ญประโยชน์และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ในขณะที่งานวิจัยเรื่องปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าเยาวชนไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีพฤติกรรมก้าวร้าว โดยปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวมี 5 ตัวแปร ได้แก่ การเห็นพ่อแม่ทะเลาะตบตีกัน การอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลาม ระดับความรู้ด้านศาสนา ระดับการปฏิบัติศาสนกิจ และประเภทเกมที่ชอบเล่น กลุ่มเยาวชนที่มีโอกาสมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูง ได้แก่ เยาวชนที่เห็นพ่อแม่ทะเลาะ ตบตีกันเป็นประจำ เยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลามน้อย เยาวชนที่ไม่ได้เรียนศาสนา เยาวชนที่มีการปฏิบัติศาสนกิจระดับน้อย และเยาวชนที่ชอบเล่นเกมต่อสู้/บู๊ล้างผลาญ

3.2 รูปแบบของการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมในการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ได้แก่ การพัฒนาเยาวชนเดิมในพื้นที่โดยใช้สถาบันการศึกษาปอเนาะ โครงการพัฒนาที่สร้างจากพื้นที่ โครงการเยาวชนใจอาสา โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายเยาวชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และโครงการที่เกิดจากองค์กรพัฒนาเอกชนภายนอก มูลนิธิทรัพยากรเอเชีย ที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนการศึกษา และการเรียนรู้สันติวิธี โครงการต่าง ๆ ถือว่ามุ่งจะพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนในพื้นที่ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการสื่อสารที่เข้าใจ เห็นอกเห็นใจ การตัดสินใจในการแก้ปัญหา การปรับตัวและการเผชิญต่อสังคมภายนอก การปรับทัศนคติและการยอมรับกระแสสังคม บางอย่าง การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มนุษย์สัมพันธ์ การตระหนักรู้ในตน เห็นใจผู้อื่น การเผชิญกับอารมณ์ต่าง ๆ และการเผชิญกับผู้สร้างความกดดัน การสื่อสารที่เข้าใจ พัฒนาการเรียนรู้ที่จำเป็นเพื่อการประกอบอาชีพ การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน และการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง และกระบวนการเรียนรู้ความเป็นผู้นำ

การออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมในชั้นเรียน โดยส่วนใหญ่มีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ยึดถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มีการบูรณาการ เรื่องของการพัฒนาเยาวชนเข้ากับการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ

การใช้กิจกรรมกลุ่มและกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของเยาวชนมุสลิม โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างกิจกรรมเช่น การฝึกอบรม การเข้าค่าย การฝึกอาชีพ และการทัศนศึกษาดูงาน

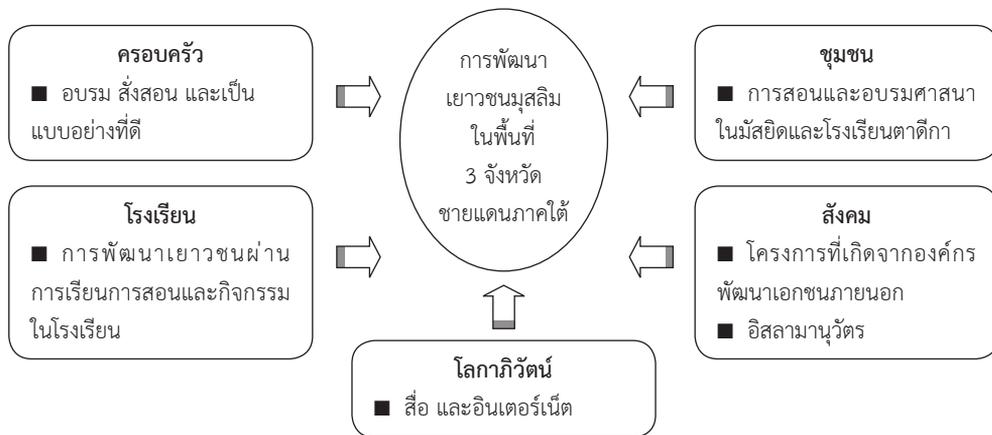
การใช้โปรแกรมการแนะแนวและให้คำปรึกษา โปรแกรมพัฒนาที่เน้นการช่วยเหลือบุคคลให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเต็มที่ในทุกด้าน เข้าใจตนเองเข้าใจสิ่งแวดล้อม สามารถเลือกตัดสินใจและปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

การพัฒนาเยาวชนโดยใช้กีฬา ดนตรี และศิลปะ กิจกรรมพัฒนาเยาวชนมุสลิมที่จัดขึ้น ซึ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ทุกด้านโดยผ่านกีฬา ดนตรี และศิลปะ ประกอบด้วยด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ และด้านสติปัญญา

การใช้แนวปฏิบัติทางศาสนา กิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนซึ่งลักษณะของโครงการส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักพัฒนาชีวิตและสังคม โดยใช้แนวทางคำสอนของศาสนาต่าง ๆ

ดังนั้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนมุสลิมและรูปแบบของการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถแสดงให้เห็นการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ดังรูปที่ 1

สถานการณ์ปัจจุบันบ่งชี้ว่าการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพทันการณ์ ผู้เขียนจึงจะสังเคราะห์ความรู้ในหลักการพัฒนาเข้ากับการแก้ปัญหาเป็นแนวทางใหม่สำหรับเป็นทางเลือกแก่สังคม

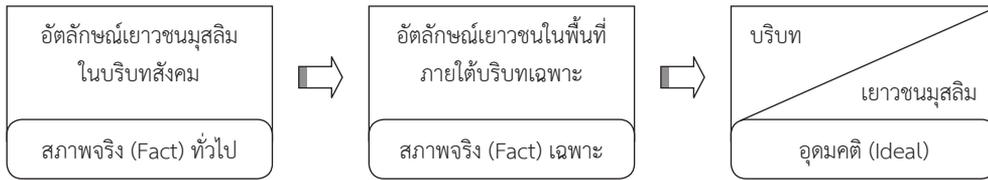


รูปที่ 1 การพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3.3 แนวทางการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาพบว่า การที่จะสร้างหรือพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมนั้นจะต้องวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งถึงอัตลักษณ์และบริบทของเยาวชนที่จะศึกษารวมถึงบริบทของพื้นที่ที่จะศึกษาด้วย นอกจากนั้นต้องทำความเข้าใจถึงรูปแบบของการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ และจำเป็นต้องพิจารณาการพัฒนาเยาวชนให้ครอบคลุมทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการศึกษาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบริบทเฉพาะโดยสถาบันการศึกษาที่มีเยาวชนมุสลิมศึกษาอยู่มากที่สุดคือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และเนื่องจากกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเป็นกลุ่มที่อยู่ในสภาพที่ตกเป็นเหยื่อและในขณะเดียวกันก็ตกอยู่ในสภาพที่เป็นผู้ที่ไม่ได้รับความไม่สงบให้เกิดขึ้น อีกทั้งพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีบริบทเฉพาะและแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ และหากมองไปที่ตัวเยาวชนเองก็มีบริบทเฉพาะ เนื่องจากเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อาจมีบริบทที่แตกต่างจากเยาวชนมุสลิมที่เกิดและอาศัยอยู่ในภาคอื่น ๆ ของประเทศ

ในส่วนของการทำความเข้าใจการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น จำเป็นต้องศึกษาให้ลึกลงไปถึงอัตลักษณ์ของเยาวชน โดยมองให้เห็นใน 3 ลักษณะคือ **ลักษณะที่ 1** เยาวชนมุสลิมทั่วไปมีลักษณะเป็นอย่างไร **ลักษณะที่ 2** เยาวชนมุสลิมทั่วไปในบริบททั่วไปมีลักษณะเป็นอย่างไร และ **ลักษณะที่ 3** เยาวชนมุสลิมในบริบทเฉพาะมีลักษณะเป็นอย่างไร โดยลักษณะของการศึกษา อาจศึกษาให้เห็นถึงสภาพจริงในบริบทสังคมทั่วไปและสภาพจริงในบริบทสังคมเฉพาะ เพื่อเทียบเคียงกับอัตลักษณ์และคุณลักษณะที่เป็นอุดมคติของเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ ดังแสดงในรูปที่ 2



รูปที่ 2 แสดงแนวทางการศึกษาประเด็นเยาวชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการแลกเปลี่ยนกับผู้เชี่ยวชาญในประเด็นการพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชนมุสลิม อีกทั้งการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้อำนวยการและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าการพัฒนาเยาวชน ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ควรใช้แนวทางการพัฒนาตามแนวทางศาสนาอิสลาม ซึ่งตามหลักการของอิสลามแล้วถือว่า “อิสลามเป็นวิถีชีวิต” จึงต้องเรียนรู้เรื่องศาสนาเป็นหลัก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ตามรูปแบบวิถีชีวิตที่มุสลิมควรจะเป็นและควรปฏิบัติ หากเราไม่เรียนรู้เราก็จะเดินผิดทาง ผิดหลักการ ผิดกฎของศาสนาที่วางเอาไว้ได้ ทั้งด้านหลักศรัทธา (อิหม่าน) และการปฏิบัติ (ฟิถ์ฮ์) ดังนั้นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับเยาวชนมุสลิมจึงต้องเป็นแนวทางศาสนา

จะเห็นได้ว่าพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวมลายูมุสลิม เนื่องจากความเป็นมุสลิมจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจต่อหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เพราะมุสลิมมีหลักคิดว่า อิสลามคือธรรมนูญและรูปแบบการดำเนินชีวิตของมุสลิมทุกคน และไม่สามารถแยกเรื่องของอาณาจักรออกจากเรื่องของศาสนจักรได้ กล่าวคือ มุสลิมต้องรับรู้และรับผิดชอบในเรื่องของศาสนา และเรื่องทางสังคมโดยแยกออกจากกันไม่ได้ และการอ้างอิงเหตุผลใด ๆ จะใช้อัลกุรอาน (คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม) และอัลหะดีษ (สิ่งที่มาจากท่านนบี) เป็นบทสรุปของปัญหาและเหตุผล ตลอดจนเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งสถาบันการศึกษาที่เป็นตัวขับเคลื่อนสังคมมุสลิมที่สำคัญ คือสถาบันศึกษาปอเนาะ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งถือเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความแตกต่างจากสังคมส่วนใหญ่ทั่วไป อย่างไรก็ตาม รัฐได้ให้ความสำคัญ และช่วยเหลือสถาบันทั้งสองตลอดมา โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีนักเรียนจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเหล่านี้หลายคนประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นทรัพยากรบุคคลที่ดีและทรงคุณค่าของประเทศชาติและสังคม ดังเช่นคำกล่าวของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ ที่ได้กล่าวในงานประชุมวิชาการนานาชาติว่า สถาบันการศึกษาปอเนาะก็สามารถผลิตบุคคลที่มีความสามารถและมีคุณค่าจนสามารถดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนได้ (AMRON, 2553)

เนื่องจากเยาวชนนั้นกำลังอยู่ในวัยของการศึกษาเรียนรู้ เพื่อเป็นเสบียงสำหรับการเข้าสู่วัยแห่งการทำงานในอนาคต และปลูกฝังภูมิคุ้มกันในการเผชิญกับสิ่งท้าทายและบททดสอบต่าง ๆ ที่ถาโถมเข้ามาในชีวิต ตลอดจนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นในการให้การศึกษาและอบรมแก่เยาวชนจึงต้องควรต้องมีหลักประกันว่า สามารถอบรมและหล่อหลอมให้พวกเขามีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ บริสุทธิ์และดีงาม พร้อมทั้งจะออกมาแบกรับภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่อิสลามได้มอบหมายให้แก่พวกเขาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยในปัจจุบันลัทธิหรือความเชื่อที่บิดเบือนได้เข้ามาเจือปน แทรกซึมเข้ามาในระบบการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้บทบาทของเยาวชนบางกลุ่มถูกเบี่ยงเบน พลังของพวกเขาถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมดังมา โดยส่วนหนึ่งของปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เยาวชนคนหนุ่มสาวในปัจจุบัน ได้แก่ อุดมการณ์ผิด ๆ ที่เข้ามาครอบงำเยาวชน ยึดทฤษฎีมากกว่าข้อเท็จจริง มีแนวคิดสุดโต่งมีอิทธิพลมากกว่าแนวคิดสายกลาง เน้นกิจกรรมด้านใดด้านหนึ่ง ไม่ครอบคลุมและสมบูรณ์ทุกด้าน คลั่งไคล้และยึดตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ยึดอารมณ์ความต้องการมาเป็นบรรทัดฐาน และการยอมจำนนต่อสภาวะการณ์รอบข้าง

ดังนั้นผู้ที่มิบทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชน เพื่อให้พวกเขาหลุดพ้นจากปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแรง ในการที่จะต้านทานสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่คุกคามเยาวชนในปัจจุบัน ต้องเป็นผู้ที่ยึดหลักการพื้นฐานดังต่อไปนี้ **ประการที่ 1** ต้องเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตที่ครอบคลุมสมบูรณ์และบูรณาการ ไม่แยกส่วน ไม่ว่าจะเป็นส่วนด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย กิจกรรมกลุ่มและสังคม เป็นต้น เพื่อให้เขามีความเป็นมุสลิมที่เข้มแข็งและสมบูรณ์อย่างแท้จริง **ประการที่ 2** เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน โดยพยายามรักษารากองค์ประกอบและ

โครงสร้างพื้นฐานทุกอย่างให้อยู่ในระดับของความพอดีและตามลำดับความสำคัญของหลักการอิสลาม ไม่สุดโต่งหรือตกขอบ และไม่หย่อนยานจนเสียเอกลักษณ์ของมุสลิม **ประการที่ 3** เป็นการให้การพัฒนาทักษะชีวิตที่เน้นด้านการปฏิบัติมากกว่าการพูดในทางทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ โดยยึดหลักสูตร แนวทางและวิธีการอิสลามเป็นบรรทัดฐาน และต้องแสดงเป็นแบบอย่างให้เห็นมิใช่โดยการเทศนาและสอนเพียงอย่างเดียว

หากจะพิจารณา กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) นั้นมี 2 มุมมอง คือมุมมองทางด้านปัจเจก และมุมมองทางด้านสังคม โดยมุมมองทางด้านปัจเจกจะเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพในขณะที่มุมมองทางด้านสังคมจะเป็นการจัดคนเข้าสู่รูปแบบ (Pattern) ชีวิตและวัฒนธรรม (Culture) ของสังคม และในส่วนของการศึกษาอิสลามต้องพิจารณาและวิเคราะห์ถึงเป้าหมายของการศึกษาให้ตัวศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีและต้องสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ไม่ใช่มุ่งเน้นแต่ความรู้ทางด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่อย่างไรก็ดี การศึกษาให้ลึกซึ้งและจริงจังในหลักการของศาสนาก็มีความจำเป็นสำหรับมุสลิม เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้นำคำสอนต่าง ๆ มาถ่ายทอดและปลูกฝังให้บุคคลอื่นอย่างเช่นโต๊ะครูและโต๊ะอิหม่าม ที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน และต้องปลูกฝังให้มุสลิมโดยเฉพาะเยาวชนให้เป็นคนดีและพัฒนาตัวตนของเขาให้มีความดีในตัว เป็นการพัฒนาจากภายในให้เกิดเปลี่ยนแปลงจากผ่านกระบวนการศึกษาเรียนรู้ และสร้างให้เยาวชนเหล่านี้ได้มีภาวะความเป็นผู้นำ เพื่อเตรียมความพร้อมให้พวกเขาได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีคุณค่าต่อสังคม

เมื่อคำนึงถึงวิถีชุมชนมุสลิมแล้วต้องทำความเข้าใจว่ากลุ่มชนที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือมุสลิม นับเป็นกลุ่มชนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตความเชื่อ และทัศนคติในการดำเนินชีวิตต่างออกไปจากสังคมไทยโดยรวม โดยมีหลักการทางศาสนาอิสลามเป็นแนวทางหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นหลักศาสนาจะประกอบด้วยแนวทางปฏิบัติตนทุกอย่าง นับตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต ทำให้กลุ่มชนมุสลิมมีความเชื่อ ความศรัทธาที่ฝังลึกและมั่นคงในการดำรงตนตามหลักการทางศาสนา เกิดเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่เป็น “อัตลักษณ์เฉพาะ” ที่มักเรียกกันว่า วัฒนธรรมแข็ง (Hard Culture) คือปรับเปลี่ยนยาก และมีความยึดติดสูง และชาวไทยมุสลิมจะมีการรวมตัวเป็นชุมชนเฉพาะ กระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะในพื้นที่ชานเมืองและชนบท สำหรับในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เช่นเดียวกัน สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีลักษณะไม่ต่างจากสมาชิกชุมชนทั่วไปคือ มีฐานะยากจนและมีการศึกษาต่ำ แต่มีต้นทุนทางสังคมสูงเนื่องจากคำสอนของศาสนาอิสลามสอนว่ามุสลิมทั่วโลกเป็นพี่น้องกัน ทำให้ชาวบ้านมีความรัก แบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งวิถีชุมชนในลักษณะนี้ก็ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ให้เป็นไปในลักษณะที่มุ่งเน้นตามแนวทางอิสลาม สำหรับกระบวนการพัฒนาเยาวชนมุสลิมโดยชุมชน พบว่ามีการสนับสนุนให้เยาวชนไปช่วยชาวบ้านเมื่อมีงานต่าง ๆ อาทิ งานแต่งงาน ตลอดจนงานต่าง ๆ ที่ชุมชนชาวบ้านได้จัดขึ้น วันหยุดสุดสัปดาห์เด็กนักเรียนจะมีกิจกรรมทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง นอกจากนั้นยังได้รับการอบรมบ่มเพาะผ่านกระบวนการในรูปการมีส่วนร่วมกับสังคมครอบครัว อาทิ จากการได้ร่วมละหมาดมะยัต (ละหมาดให้แก่ผู้เสียชีวิตในชุมชน) ช่วยเหลือชาวบ้านเมื่อชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือผ่านงานต่าง ๆ อาทิ งานวาสิมะฮฺ (งานแต่งงาน) ซึ่บ้านใหม่ ย้ายบ้านช่วยขนของ เป็นต้น

4. สรุป

จากการศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปต่อประเด็นที่ทำการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระบบการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ระบบการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเยาวชนมุสลิม ซึ่งพบว่าด้านการเรียนการสอนทั้งศาสนาและสามัญยังแยกส่วนกันอย่างชัดเจน ยังไม่มีการบูรณาการทางการศึกษาอิสลามกับสามัญอย่างเป็นรูปธรรม ต่างคนต่างสอนตามสาขาที่ตนเองถนัด ส่งผลให้การพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียนขาดการบูรณาการทางด้านวิถีการดำเนินชีวิตและทางด้านศาสนาไปด้วย และปรัชญาของโรงเรียนที่เป็นการหลอมรวมการศึกษาทั้งระบบสามัญกับศาสนายังไม่สำเร็จ ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาตอนต้นหรือระดับประถมศึกษา กับการศึกษาตอนปลายหรือระดับอุดมศึกษากลายเป็นระการศึกษาแบบโลกวิสัย (Secular) นอกจากนี้ระบบการศึกษาแบบบูรณาการเอง ยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการสร้าง

ผลผลิตทางการศึกษาของตนเอง ทั้งในด้านงานวิชาการ บุคลากร และการจัดการ

สถาบันครอบครัว แม้ว่าสถาบันทางครอบครัวของชุมชนมุสลิมยังมีบทบาทในการอบรม สั่งสอน และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนค่อนข้างน้อย เนื่องจากวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งเน้นบทบาทนี้ให้กับสถาบันการศึกษาและโต๊ะอิหม่ามที่เป็นทั้งผู้นำทางศาสนาและทางการปกครอง อีกอย่างพ่อแม่ก็มักมีการศึกษาต่ำและมีความรู้เรื่องศาสนาไม่มากนัก อีกทั้งภาวะเศรษฐกิจและฐานะทางครอบครัวที่ต้องทำงานประกอบชีพเลี้ยงดูครอบครัว ยิ่งเป็นครอบครัวที่พ่อแม่เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบด้วยแล้ว ด้วยเหตุนี้ย่อมส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ผ่านสถาบันครอบครัว

ชุมชน บริบทของพื้นที่พบว่านักเรียนที่เป็นชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูเริ่มแยกกันเรียนมากขึ้นในระดับมัธยมศึกษาชั้น นักเรียนจะแยกเรียนมากกว่าในระดับอื่น ๆ โดยนักเรียนชาวไทยเชื้อสายมลายูส่วนใหญ่จะอยู่ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งไม่มีนักเรียนไทยพุทธอยู่เลย ขณะที่โรงเรียนของรัฐนั้น สัดส่วนของนักเรียนไทยเชื้อสายมลายูได้น้อยลงไปเรื่อย ๆ หากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขยายหลักสูตรของตนไปยังระดับประถมศึกษา การเรียนร่วมกันของเด็กนักเรียนในระดับนี้ก็จะลดน้อยลงไปอีก ทำให้เยาวชนขาดการเรียนรู้ทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนที่ต่างศาสนาและวัฒนธรรมกับตน

สังคม เมื่อสถานการณ์โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงเข้ามาสู่โลกในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ความเป็นพหุสังคมได้แพร่กระจายเข้าสู่สังคมมุสลิมมากยิ่งขึ้น มุสลิมเองต้องมีการดำเนินชีวิตร่วมกับต่างศาสนิกที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการออกแบบโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนมุสลิม ก็ต้องสามารถผ่อนปรนและปรับตัวพร้อมทั้งสามารถบูรณาการกับหลักการศาสนาได้ และต้องก้าวเดินต่อไปท่ามกลางความเคลื่อนไหวทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งจากกระแสโลกและท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการก้าวไปสู่ความทันสมัย (Modernization) และกระแสอิสลามานุวัตร (Islamization) ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับเยาวชน และเยาวชนก็จำเป็นต้องเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิตที่เหมาะสมในการอยู่ภายใต้กระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

5. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

แนวทางในการพัฒนาเยาวชนมุสลิม โดยผ่านโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาผู้นำเยาวชนในการเป็นแกนนำเยาวชนสร้างสรรค์ พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้มีการยอมรับ ความคิด การกระทำ การแสดงออกของเยาวชนอย่างเหมาะสม โดยให้มีพื้นที่และโอกาสในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์เต็มศักยภาพและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่สร้างสรรค์ทั้งกระบวนการและสนับสนุนการยึดกติกาการอยู่ร่วมกันในสังคม

2. ส่งเสริมพัฒนาเยาวชนให้มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การใช้จิตนาการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดนอกกรอบ และมีความมั่นใจในตนเอง พร้อมทั้งส่งเสริมและพัฒนาทักษะการบริหารจัดการความเครียดและนันทนาการ การออกกำลังกาย เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาทักษะชีวิตในทุก ๆ ด้าน

3. ส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชน พร้อมทั้งส่งเสริมการนำหลักศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้คิดดี ทำดี มองโลกในแง่ดี รู้จักการให้เสียสละและมีมนุษยสัมพันธ์ นอกจากนี้ควรส่งเสริมพัฒนา EQ, MQ ให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้าสู่สังคม สิ่งแวดล้อมและผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ พร้อมทั้งสอดแทรกความรู้ด้านพัฒนาการเด็กตามช่วงวัย ด้านอนามัยเจริญพันธุ์ สุขภาวะทางเพศ ด้านกีฬานันทนาการ และยาเสพติด

4. ผู้บริหารต้องมีแนวคิด (Concept) ในการบริหารอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะแนวคิดการบริหารที่ใช้อิสลามเป็นฐาน มีทักษะการบริหาร มีความเชี่ยวชาญในการบริหารงานวิชาการ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ และต้องสามารถให้คำแนะนำ (Coaching) แก่ครูได้

5. ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจอิสลามเป็นพื้นฐาน สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างครุมีอาชีพ

เข้าใจพัฒนาการของผู้เรียน ที่สำคัญครูบอแนะต้องสามารถปลูกฝังอิสลามและสามารถสอนโดยการบูรณาการองค์ความรู้กับอิสลามได้ในทุกวิชา และต้องสอดแทรกการพัฒนาทักษะชีวิตไว้ในการเรียนการสอน

6. หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรที่บูรณาการโครงสร้างทั้งศาสนาและสามัญให้เป็นหลักสูตรเดียว โดยหลักสูตรต้องพัฒนาผู้เรียนโดยใช้เนื้อหาและกิจกรรม และตอบสนองความต้องการของสังคมด้วย โดยการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ และจิตใจ สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

7. ส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนในพื้นที่การทำกิจกรรมตามความถนัดความต้องการตามความเหมาะสม และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเยาวชน นอกจากนั้นควรส่งเสริมและให้โอกาสบุคคลที่เคยดำเนินชีวิตผิดพลาดได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาเยาวชนให้มีจิตอาสาและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาระหว่างโรงเรียนในชุมชน

6. เอกสารอ้างอิง

- เกษตรชัย และหิม และ ดลมนรรจน์ บากา. 2553. การศึกษาวิถีชีวิตของเยาวชนไทยมุสลิมเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 16(6).
- ดลมนรรจน์ บากา และ เกษตรชัย และหิม. 2554. การศึกษาวิถีชีวิตเยาวชนไทยมุสลิมเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พินิต จิตติยาพันธุ์. 2550. อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ต่อพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากหลักการศรัทธาของเยาวชนไทยมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- เศรษฐศักดิ์ อรรถนิมาตย์. 2550. วันเวลาแห่งความหวาดกลัว การรับรู้ของเด็กต่อการดำเนินชีวิตในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย. กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ. (2550). แนวทางการปฏิบัติงาน โครงการสร้างกระแสการพัฒนาคนและสังคมในระดับจุลภาค. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- อมรวิรัช นาคทรพร และคณะ. 2550. รายงานโครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- AMRON. 2553. การประชุมวิชาการนานาชาติเครือข่ายองค์กรวิจัยมุสลิมแห่งอาเซียน ครั้งที่ 1 “มุสลิมในประเทศอาเซียนกับการศึกษา: เปลี่ยนแปลงจากภายในผ่านการศึกษา” วันที่ 2-3 ตุลาคม 2553 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จ.นครศรีธรรมราช.
- Hakim M. Rashid 1988. *The Socialization of Muslim Children in America: Towards a Conceptual Framework*. The American Journal of Islamic Social Science Vol.5 No.2 (pp.205-217).